

Article Information

Article Type: Research Article

This article was checked by iThenticate.

Doi Number: <http://dx.doi.org/10.17121/ressjournal.3669>

ArticleHistory:

Received

09/06/2025

Accept

30/07/2025

**Available
online**

31/07/2025

**AN EVALUATION OF THE PROFILES OF THE FEMALE
HEROES IN HANNA MİNA'S NOVELS BAKAYA SUVAR AND
SİRA'U İMRAETeyN**

HANNA MİNA'NIN BAKAYA SUVAR VE SİRA'U İMRAETeyN
ADLI ROMANLARINDAKİ KADIN KAHRAMANLARIN
PROFİLLERİNE DAİR BİR DEĞERLENDİRME¹

**Berikan KELEPÇE²
Hacı ÇİÇEK³**

Abstract

Throughout history, individuals and societies have been affected in different ways by economic, political, geographical and social factors. Events and facts that individuals experience and are affected by, especially during their childhood, leave deep traces on their later lives. Hanna Mina, one of the leading writers of Syrian literature and novel, has managed to convey her literary personality, life story, the values she believes in, and the ideas she defends through the numerous characters she creates in a simple and effective language, and has become one of the distinguished writers who has achieved universality in this way. All these elements have had an impact on the female characters Hanna Mina has created in her works. Despite the narrow perspective of the individual and society towards women and their role in society in her novels Bakaya Suvar and Sira'u İmraeteyn, Hanna Mina has tried to break down the rigidity of this situation in her works and has tried to emphasize the role of women in life. In this study, this problem will be taken as the main purpose, female characters will be examined together with the works discussed, and in the conclusion, explanations will be made on the subject in the light of the data obtained.

Keywords: Syrian Literature, Hanna Mina, Novel, Woman.

Özet

Tarih boyunca bireyler ve toplumlar, yaşadıkları ekonomik, siyasal, coğrafi, sosyal gibi faktörlerden farklı şekillerde etkilenirler. Bireylerin özellikle çocukluk döneminde yaşayıp etkilendiği olay ve olgular, onun daha sonraki yaşamı üzerinde derin izler bırakmaktadır. Suriye edebiyatı ve romanın önde gelen yazarlarından biri olan Hanna Mina, edebî kişiliğini, hayat hikâyesini, inandığı değerleri, savunduğu düşünceleri oluşturduğu sayısız karakterler aracılığıyla sade ve etkili bir dille aktarmayı başarmış ve bu yolla evrenselliği yakalamış seçkin yazarlardan biri olmuştur. Tüm bu unsurlar Hanna Mina'nın eserlerinde

¹ Bu makale, (Adıyaman Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, 2024) tarafından kabul edilen "Psikolojik, Sosyolojik ve Politik Boyutlarıyla Hanna Mina ve Eserleri" adlı yüksek lisans tezinden yararlanılarak hazırlanmıştır.

² MEB, Arapça Öğretmeni, e-mail: berikan44@gmail.com Orcid: 0000-0003-4455-1624

³ Doç. Dr. Adıyaman Ün. Eğitim Fak. Arapça Öğretmenliği, e-mail: hcicek02@hotmail.com Orcid: 0000-0003-4735-6349

meydana getirdiği kadın karakterleri üzerinde etkili olmuştur. Hanna Mina, Bakaya Suvar ve Sira'u İmraeteyn adlı romanlarında yaşadığı dönemdeki bireyin ve toplumun kadına ve kadının toplumdaki rolüne karşı olan dar bakış açısına rağmen yazdığı eserlerde bu durumun katılığına yıkmaya çalışmış, kadının yaşam içindeki rolünü vurgulamaya çalışmıştır. Bu çalışmada da bu sorun temel amaç olarak ele alınacak, ele alınan eserlerle birlikte kadın karakterler incelenecek, sonuç kısmında ise elde edilen veriler ışığında konuya dair açıklamalar yapılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Suriye Edebiyatı, Hanna Mina, Roman, Kadın.

GİRİŞ

Tarih boyunca Dünya edebiyatının doğuş ve gelişiminde olduğu gibi Arap edebiyatının doğuşu ve gelişimi üzerinde de siyasi, kültürel, ekonomik gibi birçok faktörün etkisi olmuştur. Özellikle XIX. ve XX. yüzyıllarda dünya ölçeğinde yaşanan gelişmeler hem Dünya edebiyatını hem Arap edebiyatı üzerinde etkili olmuştur.

Arap coğrafyasında romanın ortaya çıkma süreci birçok dönem ve aşamalardan geçerek, birtakım zorlukları aşarak günümüze kadar gelebilmiştir. Acıların ve ona eşlik eden savaşların bıraktığı yıkım, bu coğrafyada beraberinde hep keder, üzüntü, yokluk, ayrılık gibi hadiselerin yaşanmasına neden olmuştur. Böylesi ortamların, her ne kadar yıkım ve olumsuz etkileri büyük olsa da birtakım olumlu hadiselerin oluşumuna katkı sağlamıştır. Yaşanan büyük acılar, büyük kalemlerin yetişmesine olanak sağlamıştır. Muhammed Teymur (ö.1921), Halil Cibran (ö.1931), Muhammed Hüseyin Heykel (ö.1956), Necib Mahfuz (ö.2006) ve Hanna Mina'yı (ö.2018) saymak mümkündür. Arap coğrafyası ve edebiyatında Suriye romanı ise özellikle Mısır ve Irak'a nazaran biraz daha geç ortaya çıkmıştır. Bu bölgede yazılan romanlarda genellikle Suriye'nin tarihi, kültürü, toplumsal dinamikleri ile Suriye'de meydana gelen güncel olaylar ele alınmıştır. Ayrıca bu romanlarda Suriye'de yaşanan iç savaş ve sonrasında meydana gelen hadiseler de sıkça ele alınan konulardandır.

XX. yüzyılın bu karmaşası içinde hem modern Arap ve Suriye edebiyatının hem de dünya edebiyatının önde gelen yazarlarından biri olan Hanna Mina ise yoksul bir ailenin çocuğu olarak dünyaya gelmiş; yaşamını fakirlik, zorluklar, sıkıntılar ve sefalet içinde geçirmiştir. İlkokuldan sonra eğitimine devam edememesine rağmen yaşamın zorluk ve sıkıntıları onun ileride büyük bir yazar olmasında rol oynamıştır (Bilir, 2006: 8). Hanna Mina, anılarını anlattığı eserinde içinde bulunduğu durumu şöyle anlatmaktadır: "Lazkiye şehrinin sefil ve fakir bir mahallesinde doğdum. Yaşadığım evde her aile bir odada yaşıyordu. Annem de sütünün yarısından beni mahrum bırakıp diğer yarısını da yanında çalıştığı varlıklı bir ailenin oğluna satmak zorunda kalıyordu. Kardeşlerim hizmetçi olarak çalışıyordu. Ben de çırak olarak çalışıyordum" (Mina, 2010: 112). Buna bezer bir yaşam Mina'nın ilerleyen yaşında da devam etmiştir. Ancak bu yaşam şekli aynı zamanda onun yazarlık yönünün oluşmasını sağlamıştır. Çünkü Mina, daha on iki yaşındayken fakirlik, zorluklar ve sıkıntılarla mücadele ederken bile yazı, kalem ve okumayla ilgisini kesmemiştir. Bir ambarda çalışırken Sait el-Aryan adında bir şef, Mina'nın okumaya meyilli olduğunu keşfeder. Ona ambarda bulunan kitaplardan bazılarını verir. Hanna, aldığı kitapları durmaksızın okumaya çalışır. Burada elde ettiği alışkanlığı, yaşamının daha sonraki safhalarında da sürdürür. Stendhal'ın *Kırmızı ve Siyah'ı*, Balzac'ın *Goriot Baba'sı*, Flaubert'in *Madam Bovary'su* onun okuyup etkilendiği en önemli eserler arasında yer almaktadır (Kalkan, 2021: 20). Yazarlık yaşamına komşuları için mektuplar ve devlet işleriyle ilgili kurumlara dilekçe gibi

yazılar yazmakla başlayan Mina (İnan, 2008: 18) yayın dünyasına berberlik mesleğiyle girmiştir. Hikâye ve roman gibi türlerde eserler verirken, müşterilerden dinlediği hikâye ve efsanelerden bolca yararlanır. Berberlik yaparken *Savtu'sh-Sha'b* adlı gazetenin satış işlemlerini yürütür. Bazen yazdığı kısa hikâyelerini hem bu gazeteye hem Lübnan ve Şam'daki *el-Maarif ve el-Bahs* gibi gazete ve dergilere göndererek yazın yaşamını sürdürür (Kalkan, 2021: 20).

Hanna Mina'nın Eserlerinde Kadın Figürü

Mina'nın eserlerinin ana malzemesini toplum ve içindeki malzeme oluşturur. Mina, toplum içinde gördüğü kişileri ve onların hayatlarını gözlemleyerek sanatını oluşturmuştur. O, 1992'de yazdığı eserinde karakterleriyle ilgili şunları ifade etmiştir: “Kahramanlarımın hayatlarına onların yaratıcısı olduğum ölçüde müdahale ederim. Ve buradaki yaratıcı kelimesi onların kaderlerini kontrol ettiğim anlama geliyorsa bu yanlıştır. Çünkü yaratıkların kurgusal oluşmaları bağlamında bana isyan ediyorlar. Onları ben yaratırım ama onlar bana isyan ederler. Bazen varlığımdan daha büyükler, onlardan nefret ediyorum, onları kıskanıyorum ve bazen seviyorum bazen de lanet ediyorum ve bazen de onları kutsuyorum. Örneğin *eş-Şira ve'l-Asife* (Yelken ve Fırtına) romanındaki Al-Tarusinin denizin gerçekleri ve hikâyelerini anlatan iyi bir denizci olmasını istedim. Ama onunla ilerlediğimde alaycı bir şekilde bana dilini uzattığını ve bunun benim hayatım ve bir denizcinin hayatı olmadığını söylediğini fark ederdim ve sonra yeniden düşündüğümde onun haklı olduğunu görüyordum. Benden bağımsız, benden daha değerli, hoşgörülü, sabırlı ve azimli bir başkası olarak yarattığım Al-Tarusi'yi görüyordum. Çünkü ben ona bir şeyler öğrettim, o da bana bir şeyler öğretti” (Mina, 1992: 56-57).

Hanna Mina'nın romanlarında dönemin koşullarını, yaşamın gerçeğini ve değişen yaşam şartlarını kadın rollerde görmek mümkündür. Aynı zamanda kadının hayattaki önemini ve yazarın onlara yüklediği farklı rolleri sıkça işlediği gözlenmektedir. Çünkü tarih boyunca sosyolojik bir olgu olan roman, yazıldığı dönemde sosyal, siyasi, ekonomik gibi faktörlerden etkilenir. Bu tür faktörlerin değişmesine bağlı olarak romanın olay örgüsü ve karakterleri bu değişimlerden etkilenir.

Bakaya Suvar/Hatıralar Adlı Eserin Muhtevası

Bu kitap Hanna Mina'nın 20. yüzyılın sonlarına doğru yazmış olduğu sosyal romanlarından biridir. Yazarın otobiyografik alanında kaleme aldığı üçlemenin ilkinin oluşturmaktadır. Eserde tüm olay ve yaşanmışlıkların anlatıcısı, yazarın çocukluğundaki kendisidir:

Yazar, bunu şu cümlelerle anlatmaktadır:

كنت ابن ثلاث سنوات. أمي تؤكد هذا وأنا استغريه، وربما كانت قوة انبعاث الأشياء الماضية في ذاكرتي تفسر استرجاع طيوف الطفولة البعيدة تلك. إن الماضي له قابلية حياة دائمة في حياتي. في ذاتي ينضج، ويتصفي، ويشف كقطرات الماء الصافي.

“Üç yaşındaydım, annem de bunu doğruluyordu. Ben de buna şaşırıyorum. Belki de geçmişteki şeylerin hafızamda yeniden canlanmasının gücü o uzaktaki çocukluk hayaletlerini hatırlatıyordu. Geçmişin hayatımda her zaman kalıcı bir izi vardı. İçimde saf su damlaları gibi olgunlaşır, arınır ve iyileşir” (Mina, 2021: 60).

Bu kitap dikkatlice incelendiğinde çocuk Mina'nın hafızasına kazınmış yoksulluk, açlık, korku, yabancılaşma gibi temalarla dolu bir görseller kitabı olduğu görülecektir. Bazen de bir annenin şefkati ya da kardeşlerinin merhameti veya bir babanın ihmalkârlığı ile kaleme alınmış bir eserdir:

“Babam, iki kız kardeşimin çalıştığı yerden borç para almak için şehre gitti. Ancak oradan aldığı parayla içki alıp yollarda uyuyordu. Bizi de çölde o incir ağacını altında unuttuyordu” (Mina, 2021: 228).

Roman, üç yüz on bir sayfa ve yirmi bir bölümden oluşmaktadır. Eser; baba, anne, üç kız kardeş ve Mina adında küçük bir erkek çocuktan oluşan Suriyeli bir aileden oluşmaktadır. Mina'nın Lazkiye'de doğduğu harap evin betimlenmesi, babasının buradan hasta bir şekilde çıkarılması ve annesinin de buna eşlik eden ağlamasıyla başlayan roman, Mina ve ailesinin ekonomik sıkıntılardan dolayı Suveydiye, Antakya, Arsuz gibi yerlerde çalışmaları, buralarda çektikleri acı ve sıkıntıları, başlarından geçen olayları anlatmakla devam etmektedir. Romanın sonunda ise Mina'nın babasının bir araba kiralayıp ailesini köyden alıp şehre götürmesiyle son bulmaktadır.

Bakaya Suvar'daki Kadınlar ve Roller

Anne

Mina'nın annesi diğer anneler gibi şefkatli, fedakâr ve merhametli bir insandı. Mina'nın zorlu hayat hikâyesinin gerçek kahramanı asıl oydu. Annesi yetim olarak büyümüş, bir erkek ve iki kız kardeşi vardır. Ancak bir ablasını, bir süre sonra da erkek kardeşini de kaybetmiştir:

كانت أمي يتيمة الأبوين, تربت عند اقربائها في بلده السويديّة, على الشاطئ قرب أنطاكية.. وأختها الأكبر ضاعت في ((السفر بر)) وقيل انها تزوجت وعاشت في بلاد اليونان, وظلت أمي تسأل عنها. وأخوها الاوسط الوحيد رزق الله, سيق أيام العثمانيين الى العسكرية في تركيا ومن ثم مات بالذبحة الصدرية.

“Annem yetimdi, Antakya yakınlarında bulunan Süveydiye kasabasında yaşayan akrabalarının yanında büyüdü. Ablası bir seferberlik esnasında kayboldu. Annem ise uzun süre onu sorup soruşturdu. Sadece Yunanistan'da yaşadığı ve evlendiği haberini almıştı. Ortanca erkek kardeşi Rızkullah ise Osmanlı imparatorluğu zamanında askere çağrıldı. Askerden sonra yakalandığı hastalıktan dolayı öldü” (Mina, 2021: 62-63).

Mina'nın annesi, kardeşi öldükten sonra Mina'nın dayısının arkadaşıyla evlenir. Böylece onunla sefalet ve yabancılaşıma yolculuğu başlar. Ancak annesi çektiği tüm yalnızlığa ve yoksulluğa rağmen her zaman şefkatli bir şekilde Mina ve kardeşlerine sarılır. Onun konumu şu şekilde betimlenmiştir:

“O gecelerde annem eski bir çulun üzerinde oturuyordu. Etrafında üç kız kardeşim oturuyordu. Ancak ailenin tek ve en çok sevilen çocuğu olan ben, onun kucağında oturup başımı dizinin üzerine koyuyordum. O da bize her gece hikâyeler ve anılarını anlatıyordu. Bazen de beraber şarkı söylüyorduk” (Mina, 2021: 61-62).

Annesi Mina'yı doğurduktan sonra kendi sütünü satmak zorunda kalır. O, Mina'nın kız kardeşlerini doyurmak için her türlü fedakârlığı yapmaya hazır bir anneydi. Ayrıca Mina'nın babasının tüm sorumsuzluklarına ve umursamazlıklarına rağmen annesi sorumluluğunu bilen, ilgili bir insandı. İçinde bulundukları tüm zor şartlara rağmen ailenin sorumluluğunu en iyi şekilde yerine getiriyor, ailesini korumaya çalışıyordu:

“Annem, bir sabah babam gibi evi bırakıp açlığın yollarında yürüyebilirdi. Ama çocukları buradaydı. Onları hiçbir zaman yalnız bırakmazdı. Onlar olmadan da hiçbir yere gitmezdi. Oysa babam, bizi umursamadan uzaklara gitmeye karar veriyordu. Annem de onun gideceği zaman babamı kalması için ikna etmeye çalışıyordu. Ve ona şöyle diyordu: ‘Bize merhamet et, bizi yalnız bırakma.’ Ama babamın onu dinlediğinden şüphe duyuyordu” (Mina, 2021: 84).

O, bunların dışında evlilik hayatında itaatkâr bir ești. Hayatlarını zorlaştıran ve her zaman problem çıkaran bir kocayla birlikte yaşıyordu. Mina'nın babası her an sarhoş olacak ve herhangi bir yerde uyuyabilecek bir yapıya sahipti. Günlerce ortadan kaybolmasına rağmen Mina'nın annesi bir şey olmamış gibi onu sakince karşılıyordu.

Bunu yazar şu şekilde dile getirmiştir:

“Annem, uzun süredir onun yokluğunu ve yolculuğunda neler yaşadığını hiçbir zaman sormazdı. Eğer sormaya niyetlendiğinde babam hemen küfürler savururdu. Akşam olduğunda babam bize yolcuğu esnasında yaşadığı şeyleri anlatırdı. Ama bir şeyleri her zaman saklardı.

Ancak annem, onun içip sarhoş olduğunu, yollarda kalıp uyuduğunu bilmesine rağmen susardı” (Mina, 2021: 105).

Mina'nın annesi, tüm yaşamı boyunca umudunu hiçbir zaman yitirmiyordu. Tüm zorluklara ve yalnız olmasına rağmen içinde umudunu daima diri tutuyordu:

كانت نقول لنا بأن والدكم سيرجع ولن يرحل بعد الآن. سيأتي الربيع، وتتفتح الأوراق، ويكتسي التوت بالخضرة، ونربي دود الحرير، وسببارك الله لنا في موسم القز، الله رحيم يا أولاد، لا يتخلّى عن عباده، وسنبيع الشرائق، ونسدد دين المختار ونرحل. سنعود إلى أعمامكم في اللاذقية وهناك نسكن بيتاً من حجر، ونعيش بين الناس، وتذهبون إلى المدرسة.

“Bize: Babanız geri dönecek ve bir daha bizi bırakıp gitmeyecek, bahar gelecek, yapraklar yeşerecek, ipek böceklerini yetiştireceğiz, Allah da bizlere o mevsimde bereket verecek. Çocuklar! Allah merhametlidir ve kullarını bırakmaz. Muhtarın borcunu ödeyip Lazkiye’de oturan amcalarınızın yanına gideceğiz. Orda taştan yapılmış bir evde yaşayacağız. Sizler de okula gideceksiniz” (Mina, 2021: 113) diyordu.

Kocası tarafından evden kovulan kadın

Bu kadın, Hanna Mina'nın evlerinin yanında bulunan bir evde yaşıyordu. Bir gece evde yalnızken bir grup hırsız tarafından cinsel saldırıya uğradı. Bu olay köy halkının arasında birçok dedikodunun oluşmasına neden oldu:

“Büyük bir tarlanın içinde yer alan o eve hırsızların girmiş olduklarını duydum. Köy halkı ise hırsızların ne evdeki ineği ne bir eşyayı alıp gittiklerini söylediler. Bize bu olayı anlatan akrabamızdan anladığım kadarıyla o kadın sadece cinsel saldırıya uğramıştı” (Mina, 2021: 100-101).

O dönemde toplum, kadını suçlayacak kadar cahil ve gelişmeye kapalıydı. O olaydan sonra kocası, kadını evden kovar ve çocuklarını dahi görmesine izin vermez. Bir gün o kadın tarlaya gelip çocuklarını görmek ister. Üstü başı yırtık, yalınayak bir şekilde etrafta dolaşan deli bir kadını andırıyordu.

Yazar, bunu şu şekilde dile getirmiştir:

مدت يدها إلى عبها وأخرجت ورقة مصرورة على حبات من القضاة الملبسة، ناولتني عدداً منها، واحتفظت بالباقي لأولادها. ترددت قبل أخذها. ولو أنها أرادت ملاطفتي أو تقبيلي لهربت. كان منظرها غريباً ليست مثل أمي ولا مثل قريبتنا. لم تأكل شيء تمددت ونامت على طرف الحقل، وأولادها لم يأتوا ثم مضت.

“Kadın elini cebine soktu. İçinde lokum olan bir bez parçasını çıkarıp bir kısmını bana vermeye çalıştı, bir kısmını ise çocuklarına vermek için sakladı. Ancak ben o lokumları almakta biraz tereddüt ettim. Beni sevmeye çalışsaydı herhalde oradan kaçardım. Çünkü görünüşü tuhaftı. Ne anneme ne akrabalarımın birine benziyordu. O gün bir hiçbir şey yemeden yolda uyuyakaldı. Çocukları da gelmeyince oradan ayrıldı” (Mina, 2021: 102-103).

Muhtarın eşi

O dönemdeki kadınlar gibi itaatkâr ve nazik bir bayandı. Muhtarın eşi olsa bile o, romandaki diğer kadınlar gibi baskı altına alınan bir eştı. Onunla ilgili yazarın şu ifadeleri örnek olarak verilebilir:

“Muhtarın karısı, nazikti ne var ki diğer kadınlar gibi zulme uğruyordu. Annem ise onda teselli buluyordu. Bazen ev işlerinde ona yardım ediyor ve ona hanımefendi diyordu. Ne yazık ki muhtarın eşi anneme hiçbir şey veremiyordu. Çünkü akşam vakti annem muhtarın evinden döndüğünde ilkin muhtarın dükkânına uğruyordu. Muhtar, bu şekilde evinden bir şeylerin çalınmadığından emin olmak istiyordu” (Mina, 2021: 110).

Mina'nın annesi muhtarın evinde birçok kez muhtarın zulmüne uğrar. Muhtarın karısı ise her seferinde ona yardım elini uzatır. Bazen Mina ve ailesine yemek veriyor bazen de manevi olarak onları destekliyordu. Çünkü o, şefkatli ve merhametli bir kadındı. Bununla ilgili yazarın şu cümleleri örnek olarak verilebilir:

امراة المختار قبلت أمي، وأمي بكت على صدر امراة المختار. ثم بكتا معاً، وكان بكأؤهما علينا، نحن الأطفال الجبايع، في تلك الأمسية الباردة. أعطتنا زوجة المختار ما نأكل، وأعطتنا أيضاً، أن نرى أختنا. قبلتها الأم. وفرحنا.

“Muhtarın eşi annemi öpünce annem de ona sarılıp ağladı. Sonra birlikte ağlamaya başladılar. Onların ağlayışları o soğuk akşamda biz aç çocuklar içindi. O gece muhtarın eşi bize yiyecek bir şeyler, ablamızı da görmemize fırsat verdi. Annem onu tekrar öptü ve biz o gece mutlu olmuştuk” (Mina, 2021: 166-167).

Dul kadın

Yazar, bu kadının, Mina ve ailesinin Süveydiye'de köyün yakınındaki bir evde yaşadığını, çok güzel ve çekici bir kadın olduğundan köyde yaşayan erkeklerin onun için yarıştığını aşağıdaki şekilde belirtmektedir:

“Cüretkâr ve güzel bir kadındı. Aynı zamanda kötü bir üne sahipti. Kimi zaman eteğini beline dolayarak güzel kristal baldırını ortaya çıkarıyordu. Bunu, erkekleri heyecanlandırmak ve tahrik etmek için yapıyordu” (Mina, 2021: 159-160).

Dul kadının, Mina ve ailesinin o köyde kaldıkları sürece Mina'nın babasıyla ilişkisi olur. Bu da bazen Mina'nın annesini rahatsız eder. Ancak yaşamın zorluklarına karşı yalnız kaldığı için bunu zamanla kabul etmek zorunda kalır. Yazar bunu şu cümlelerle aktarmaktadır:

كان أبي يسكر ويعشق. و أشبع ان امراة أرملة في الجوار كانت عشيقته. وأنه نأفس عليها ابن قريتنا، وتضارباً ذات ليلة في الحقل، وأن الجروح في وجهه كانت من أثر ذلك لا من السقطة التي زعم أنه سقطها في حفرة عند أحد التخوم. ويخيل إليه ان أمي كانت تلاحظ ذلك وتتشاجر معه لأجله.

“Babam habire içip sarhoş oluyordu. Bir süre sonra köyde dedikodu çıktı. Babamın yakınımızda oturan dul bir kadınla ilişkisinin olduğu haberi yayıldı. Babam, bu kadın için köydeki bir adamla kavga etmişti. Yüzündeki yaralar ise bir çukura düştüğünden dolayı değil o adamla kavga ettiğindendi. Annem de bunu fark etmiş ve babamla her zaman tartışıyordu” (Mina, 2021: 134).

Zenuba

Romandaki betimlemeye göre Zenuba, orta yaşlarında, esmer bir kadındır. O, Mina ve ailesinin kaldığı yere yakın bir kulübede kalmaktadır. Eşinin öldürülmesi ve çocuğunun da bir hastalıktan dolayı ölmesiyle hayatı zindana dönmüştür. Hayatındaki bu olumsuzlukları unutmak için çoğu zaman içki içiyordu. O sarhoşken köyün erkekleri tarafından taciz ediliyordu. Böyle bir durumdayken etrafına küfürler savuruyordu. Mina, bu tabloyu şu şekilde canlandırmaktadır:

عندما وصلنا كانت زنوبة تضحك. كانت متمددة على الأرض الموحلة وهي تضحك. حسبناها مجنونة لأننا، حتى ذلك الوقت، لم نكن قد رأينا امرأة سكرى. وكان الذين ضاجعوها قد هربوا، وبقي الذين جاؤوا للنجدة، أو الذين تظاهروا بذلك عندما اقترب الوالد بفاتوسه وعصاه. وهي كانت تغني، وتضحك، وتتلفظ بكلمات بذيئة جداً.

“Biz köye vardığımızda Zenuba, çamurlu yerde yatıyor, gülüyordu. Onun deli olduğunu zannettik. Çünkü o zamana kadar sarhoş bir kadın görmemiştik. Babam elindeki sopayla yaklaştığında oradaki tacizci bazı erkekler kaçmıştı bazıları da ona yardım ediyormuş gibi davranmışlardı. Zenuba, o an gülmeye, şarkı söylemeye ve etrafa küfürler etmeye başlamıştı” (Mina, 2021: 238).

Zenuba, nazik, iyi kalpli bir kadındı. Elinde bir şey varsa Mina ve ailesiyle paylaşırdı. Kendi bahçesinde onların bir şeyler dikmesine izin verir. Mina’nın babası uzaklara gittiği zaman geceleri onların evlerinin önünde nöbet bile tutar, herhangi bir kişinin oraya yanaşmasına izin vermezdi. Buna dair yazarın şu ifadelerine şahit oluyoruz:

“Babam, para kazanmak için şehre gitmişti. Zenuba, anneme gelerek korkmaması gerektiğini ve bana güvenebileceğini söyledi. O gelene kadar her şekilde bize yardımcı olacaktı. Ancak annem onun söylediği şeylere pek inanmamıştı. Zenuba ise hiçbir şekilde içmeyeceğini, evi korumak için evin eşiğinde yatacağını bile söyledi. Gerçekten Zenuba söylediği her şeyi yerine getirdi. Güçlü ve güvenilir olduğunu kanıtladı” (Mina, 2021: 255).

Zenuba, Mina’nın babasıyla tanışmadan önce hep içiyordu. Onunla tanıştıktan sonra artık içmemeye başladı. Erkeklerle olan ilişkilerine çekidüzen verdi ve Mina’nın babasıyla olan ilişkisine sadık kalmaya çalıştı. Hatta yüzbaşı onu rahatsız etmeye çalıştığında bile Zenuba onu reddetmiş, ondan kaçmıştı. Buna dair yazarın şu ifadelerine şahit oluyoruz:

وعلمنا من الفلاحين أنهم تراكضوا على أصوات استغاثة حادة مزقت سكون الليل، فحملوا أسلحتهم وعصيمهم وهرعوا باتجاه الصوت. وهناك رأوا السرجان يحاول اغتصاب زنوبة. كان قد كسر النافذة ودخل. كسر لها لأن زنوبة رفضت ان تفتح له الباب. وبعد ذلك فتحت الباب تحاول الهرب فلحق بها، وأدركها عند الشجرة، لكنها لم تمكنه من نفسها ولم تستسلم، وعندما أدركهما الفلاحون سحب السرجان مسدسه مهدداً من يقترب منه، ثم توارى مستتباً الظلمة في الحقول المجاورة.

“Köylüler sopa ve silahlarını alıp gecenin sessizliğini bozan keskin sese doğru koşmaya başladılar. Orada yüzbaşının Zenuba’yı rahatsız etmeye çalıştığını öğrendik. Zenuba yüzbaşını reddettiği için o, pencereyi kırıp eve girmeye çabalamış ve ona saldırmaya çalışmıştı. Zenuba ise kapıyı açıp kaçmaya çalışmış, Yüzbaşı ise ağacın yanında onu yakalamıştı. Ancak o, yüzbaşıya teslim olmamış, köylüler de onlara yetişince yüzbaşı silahıyla onları tehdit etmiş, sonra karanlığa karışıp oradan kaçmıştı” (Mina, 2021: 292-293).

Sira’u İmraeteyn/İki kadının mücadelesi adlı romanın muhtevası

Sirâ’u İmraeteyn /İki Kadının Mücadelesi, Hanna Mina’nın 2001 yılında kaleme aldığı önemli eserlerinden biridir. Yazarın otobiyografisi, deniz, sosyoloji gibi alanlarda yazmış olduğu eserlerin yanı sıra siyasi yönü ağır basan eserleri de bulunmaktadır. Nitekim Sirâ’u İmraeteyn adlı eseri de politik alanında yazılmış önemli eserlerindendir.

Bu romanda geçen olaylar, İkinci Dünya Savaşı’nın sonlarına doğru Suriye’nin Lazkiye şehrinde geçmektedir. Eser, *Harat al-Şahadin* romanının devamı niteliğindedir. Romanda Suriye’deki İngiltere yönetiminin çökmesi sonrasında Fransız Charles de Gaulle, iktidara gelip müttefiklerin kazanması halinde Suriyelilere bağımsızlık vaadinde bulunur. Devamında halkın bu söz karşısındaki tepki ve davranışları anlatılmaktadır. Aynı zamanda Suriyelilerin bağımsızlıktan

önceki durumu ve Fransız sömürgecilerinin tahliyesini konu edinen roman, on sekiz bölüm ve 282 sayfadan oluşmaktadır. Eser ise bazı devrimci mahkûmların serbest bırakılması ile alakalı vatansever kişiler arasında geçen bir diyalogla başlar.

Yazar, diyaloglarda bazı devrimci olayları ve bir grup vatanseveri anlatarak kitabına devam etmektedir. Bu vatanseverler arasında Hamdaş, Şekus, Cebır el-Eşkar ve Ağa bulunmaktadır. Ayrıca kitapta kurtarılmış Kaddur el Abıd, Muhammed el- Serhan, Rağıp Nevvar gibi bazı mahkûmlardan da bahsetmektedir. Bu kişiler, Suriye'nin bağımsızlık hedefine ulaşması ve Fransız düşmanından zafer kazanması için azimli ve organize bir şekilde çalışmaktaydılar.

Yazar, bu insanların özgürlük mücadelesi için verdikleri çabaları şu şekilde canlandırmaktadır:

قال محمد فرحان:

- الحماسة جيدة مطلوبة، لكنها، وحدها لا تكفي.. الأصل في الجهاد التنظيم، المثابرة، الصمود حتى الرمح الأخير، وقد كان تنظيمنا جيداً، وصمودنا أكثر جودة، والفضل في انتزاع النصر لمن قادوا وتحملوا عذاب المحتلين، وقاسوا ظلمات سجونهم.

قال جبل الاشقر:

- ولمن حملوا السلاح وقاتلوا أيضاً!

قال الأغا:

- طبعاً! كفاحنا كان مسلحاً وغير مسلح في وقت واحد، لا تنس، إن العمل السياسي يحتاج الى التكمال، فالذين قاوموا في المظاهرات، وعرضوا صدورهم للعارية للرصاص، والذين سالت بهم الشوارع، أو ازدحمت بهم السجون، كانوا ردفاء الثوار، وكان الشعب الذي أمن السلاح والذخيرة واللقمة لمن حملوا السلاح، ورفع الصوت مطالباً بالإفراج عن المساجين، هو الأصل والفصل كما يقولون.

“Muhammed el- Serhan:

-Coşku iyidir, gereklidir ama tek başına yeterli değildir. Cihadın temel prensibi teşkilat ve azimdir. Son nefese kadar sebatır. Teşkilatımız iyiydi. Azmimiz daha da iyiydi. Takdire şayandı. Zafer, işgalcilerin işkencelerine ve hapishanelerinin karanlığına katlananlara aittir.

Cebır el- Eşkar:

-Silahları kaldırıp savaşan savaşçılara da aittir.

Ağa:

-Tabi, elbette. Mücadelemiz aynı zamanda hem silahlı hem silahsızdı. Unutmayın ki politik eylem uyum gerektirir. Gösterilerde direnenler, çıplak göğüslerine kurşun yağdıranlar, sokaklara dökülenler, hapishaneleri dolduranlar devrimcilerin yoldaşlarıydı. Halk, silah taşıyanlar için silah ve kurşun temin ediyordu. Tutukluların serbest bırakılması talebinin temelinde ve belirleyici unsurun sesini yükselten yine halktı” (Mina, 2001: 34-35).

Mina siyasi olayların yanı sıra romandaki kadınlar arsındaki aşk ve kıskançlık ilişkilerini de ihmal etmemiştir. Bu kadınlardan biri Şekus, Hemdaş'a âşıktır. Ancak, Hemdaş'a âşık olan diğer bir kadın ise Gannuç ez-Zerkâ'dır.

Yazar, iki kadın arasındaki aşk mücadelesini şu cümlelerle aktarmaktadır:

فتنتيه شكوس لنفسها، تسائلها. (هل أحب حمداش فعلاً؟) و ردت نفسها، من خلال مشاعرها كأنثى: (نعم تحبين حمداش!) ومن هذه اللحظة حدث انقلاب في عاطفتها. هكذا بدأ الصراع بين المرأتين، تبادل من جانب واحد، تمثل بحملة شعواء من شكوس على غنوج بقصد تهجيرها من الحارة، وازداد سعار الغيرة.

“Şekus, kendi kendine soruyordu. Hemdaş’ı gerçekten seviyor muyum? Evet, seviyorsun. Bu sorudan sonra duygularında bir değişimin olduğunu hissetti ve iki kadın arasındaki çatışma böyle başladı. O, Gannuç ez-Zerkâ’yı mahalleden uzaklaştırmak için büyük bir hamle başlattı. Kıskançlık ateşi arttı” (Mina, 2001: 83).

Suriye’de yapılan zulümler sadece Fransızlar tarafından uygulanmıyordu. Çavuş, Ebu Casım gibi Fransa için çalışan hain Suriyeliler tarafından da yapıyordu. Lazkiye’nin tüm halkı bu gibi insanlardan korkuyordu. Adaletsizliklerinden ve kötü muamelelerinden çekiniyorlardı.

Mina, Fransızların kendi çıkarları için kullandıkları bu tür insanların durumlarını şu ifadelerle dile getirmektedir:

Çavuş, her gün karakolun arkasından yürüyen iki jandarma eşliğinde yola çıkıyordu. Yoldaki insanları durdurup üstünü başını arıyordu. Bir bıçak bulursa ona el koyuyor, silah bulursa onları karakola götürüyordu. Karakolda ise onları tokatlıyor, tekmeliyor sonra falakaya yatırıyor. Ayaklarının etleri dağılıncaya, burnundan kan gelinceye ve vücudu morarıncaya kadar neredeyse ölene kadar bırakmıyordu” (Mina, 2001: 184).

Sirâ’u İmraeteyn’deki Kadınlar ve Roller

Şakus

Romanın önemli ana karakterlerinden biri Şakus’tur. O; akıllıca hareket eden, her şeyi planlayan bir yapıya sahiptir. Özgürlüğü her koşulda savunan, Fransız sömürgecilikinden kurtuluşu destekleyen ve birçok şeye karşı mücadele eden bir kadındır.

Mina, Şakus’la ilgili bu özellikleri şu ifadelerle özetlemiştir:

“Hedefinin peşinden yorulmadan koşuyordu. Er ya da geç bu hedefe ulaşacağına emindi. Gökyüzü ve yerin var olması gibi. Çünkü onun kaya gibi bir iradesi vardı. Bu özellikler onu mahallede öne çıkaran sıfatlardı” (Mina, 2001: 263).

Mina, Şakus karakteriyle işgal ve sömürgecilik gibi durumlarda erkek kahramanların yanı sıra kadın kahramanların da mücadele aşamasında aktif olduklarını, her türlü fedakârlık gösterebileceklerini anlatarak toplumdaki kadının önemine dikkat çekmiştir, diyebiliriz.

كانت شاكوس العاقلة تخطط، فإذا لم يحدث هذا ثابت، بدأ وب عناد، حتى تحيل الفضة إلى قمر، غير عابئة بما هو مستحيل.

“Akıllı olan Şakus, yine bir şeyler planlıyordu. Eğer planladığı şeyler istediği gibi gerçekleşmezse o plan gerçekleşene kadar azim ve inatla onun peşinden giderdi. Neyin imkânsız olduğu ile ilgilenmeden...” (Mina, 2001: 17).

Ayrıca o, kişiliğini her yerde koruyan, mahallesinin itibarını en iyi bir şekilde korumaya çalışan ve bu uğurda verdiği çabaların boşa gitmesine izin vermediği çok güçlü bir kadındı:

“Şakus:

-Kapıdan çekilin, önce ağa ve misafirleri geçsin, sonra siz geçin. Mahallenin itibarına sahip çıkın!

Coşkulu biri şöyle dedi:

-Biz asker miyiz ki, bu kadar disiplini bize dayatıyorsun.

-Kapa çeneni. Ben hiçbir şeye sizi zorlamıyorum. Siz mahallenin namususunuz. Onun için kendinize ve başkalarına disiplini dayatacaksınız. Buyurun ağam, siz ve misafirler, benimle yürüyün (Mina, 2001: 40).

Bunların dışında o, yenilginin anlamını bilmeyen güçlü bir kadındı. Mücadele etmesi gerektiği konuyla ilgili her türlü oyuna başvurabilen bir kişilikti. Hamdaş'a olan sevgisinde zorlu bir rakibi vardı. O da Gannuç ez-Zerkâ adında bir kadındı. Önce ondan kurtulmak için kendisine Fransız ajanı diye iftira attı. Bunun üzerine onun hapishaneye girmesine neden oldu.

سرى العداء بين شكوس العاقلة وخنوج الزرقا. فلم تكتف شكوس بنشر هذه الفرية المسمومة في الحارة، مضخمة إياها في كل يوم، كل ساعة، كل دقيقة، وإنما نشرتها في السجن أيضاً، قائلة لحمداش، وللآخرين من السجناء، إن خنوج الزرقا صارت عميلة فرنسية، وأنها عينهم على المجاهدين الوطنيين، وهي التي ترصدهم، وتفشي ما تعرفه من زبائنهم حول تحركاتهم، وأنها توقع بهم الواحد بعد الآخر.

“Şakus ve Gannuç ez-Zerkâ arasındaki düşmanlık devam ediyordu. Bu kuru iftirayı mahallede yayıyor; öyleki gün, saat ve dakikalar ona yetmiyordu. Üstelik bununla yetinmedi, bu iftirayı hapishanede de yaydı. Hamdaş'a ve diğer mahkûmlara onun bir Fransız ajanı olduğunu anlatıyordu. Hatta onun vatan mücahitlerini izlediğini ve hareketleri hakkında bilgi aktardığını söylüyordu” (Mina, 2001: 76).

Gannuç ez-Zerkâ

Romanın ikinci önemli kadın karakteridir. Maddi açıdan çok zorluk çeken ve hayatın her alanında bunun için mücadele eden bir kadındır. Aynı zamanda geçimini sağlamak için onurunu feda etmek zorunda kalan bir karakterdir.

Yazar, bu karakterin içinde bulunduğu durumu şu ifadelerle anlatmaktadır:

“Hayat bunu istedi, toplum bunu istedi, kader de öyle istedi. Fakir, perişan ve sefalet içinde kaldığından hayat, Gannuç ez-Zerkâ'nın onurunun kırılmasına neden oldu. Ayrıca onurlu bir kişilikten, onurunun ticaretini yaparak yaşayan bir kişiliğe evrilmesini sağladı. Vücudunu bazen seviyor bazen ondan nefret ediyordu. Ama bedelini ödeyecek herkese onu vermeye, sunmaya hazırды” (Mina, 2001: 72-73).

Gannuç, vatanseverliğini vurgulamayı seven, onu Fransız ajanı olarak gören ve bunun için iftira atan herkesi kendisine saygı duymaya zorlayan güçlü ve cesur bir kadındı. Bu hırsından dolayı Suriyeli devrimcilerin en adi düşmanı olan subayı öldürmüştü.

اشترت مسدساً، دفعت سعره مضاعفاً، زعمت أنها خائفة، وأنها تقتنيه لحماية نفسها، طلبت من الذي باعها المسدس أن يدرّبها على استعماله، دفعت له بسخاء، شرع بتدريبها، خارج المدينة، ليلاً، أتقنت الرماية، وفي يوم المظاهرة، قامت بقتل الكابتن روجيه، ذاع الخبر، انتشر، ذاع صيتها، حققت ما كانت تريد.

“Fiyatının iki katını ödeyerek bir silah aldı. Korktuğunu belirtmek ve kendisini korumak için silah aldığını söyledi. Silah sahibinden kendisine ders vermesini istedi. Adam bu teklifi kabul etti. Bunun için adama cömertçe davranarak kendisine çok para verdi. Geceleri şehrin dışına gidip ondan eğitim alıyordu. Kısa bir süre sonra ustalaştı. Fransızların protesto edildiği gün Gannuç, o askeri öldürdü. Haber her tarafa yayıldı. Artık o ünlü biriydi” (Mina, 2001: 84).

Burada Hanna Mina'nın, sömürgeci ve işgalci güçlere karşı durduğu gibi oldukça vatansever tepkiler verdiği müşahade edilmektedir. Nitekim sosyal romanların bir boyutu da yazarın, kişisel ve toplumsal tepkileri ileri çıkarmasıdır.

SONUÇ

Bu çalışmada sosyal romanın, toplumda meydana gelen olayları ve toplumdaki insanların hayatlarını konu edindiği tespit edilmiştir. Bu roman türünde genellikle sınıfsal çatışmalar, ihtilaller, yoksulluk, çaresizlik, köyden şehre veya şehirden köye yapılan göçler, gelenek ve görenekler, kişi ve çevre unsurları gibi temel konular ele alınır. Bunun yanı sıra bireyi ve toplumları derinden etkileyen siyasi, sosyal, toplumsal, gelenek ve görenekler gibi unsurların anlatıldığı roman türüdür.

Hanna Mina, *Bakaya Suvar* ve *Sirâ'u İmraeteyn* adlı romanlarında yukarıda ifade ettiğimiz unsurların dışında kişi ve çevre koşullarını dikkate alarak kendi devrinin ve yöresinin temel özelliklerini yansıtmış, anlattığı ortamları gerçekçi bir bakış açısıyla ele almış ve bunları yer yer eleştirisel bir gözle değerlendirmiştir.

Yazar Hanna Mina, hayatın gerçeğine uygun olarak eserlerinde kadın karakterlere yer vermiş, onların önemini eserlerinde işleyerek vurgulamıştır. Özellikle o dönemde kadının toplum içindeki konumunu irdelemiş, kendi dönemindeki Suriye edebiyatının içinde bulunduğu duruma da ayna tutmuştur. Bu yönüyle söz konusu romanların bağlamları kendilerine özgü özellikler taşıdığı söylenebilir.

Hanna Mina'nın, özellikle *Bakaya Suvar* ve *Sirâ'u İmraeteyn* adlı romanlarında hem kendi yaşamının derin izlerini hem kadın karakterlerin yaşamsal önemini görmek mümkündür.

Son söz olarak, Suriye edebiyatı hakkında Türkiye'de akademik alanda çalışmaların az olduğunu, dolayısıyla bu alan ağırlık verilmesi gerektiğine inanıyoruz.

KAYNAKÇA

- Bilir, M. (2006). Hanna Mina'nın 'Nihayetu Raculin Şucain' Adlı Romanın İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Diyarbakır: Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- İnan, R. (2008). Hanna Mina'nın Romanlarında Vatan ve Deniz Teması. Yüksek Lisan Tezi. Van: Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kalkan, F. (2021). Hanna Mina'nın Hayatı, Edebî Kişiliği, Eserleri ve "El-Erkaş Ve'l-Gaceriyye" Adlı Romanının İncelenmesi. Yüksek Lisan Tezi. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Mina, H. (1992). Hivarat ve Ahadis fi el-Hayat ve el-Kitabe er-Rivaiye. Beyrut: Dârü'l-Fikir el-Cedid.
- Mina, H. (2001). Sirâ'u İmraeteyn. Beyrut: Darul Edeb yayınları.
- Mina, H. (2010). Eşya Min Zikrayet Tufulat. Beyrut: Dârü'l-Edeb Yayınları.
- Mina, H. (2021). Bakaya Suver. Beyrut: Darul Edeb yayınları.